

nedostaje razmatranje i obnovljivih izvora energije kao jedne od razvojnih solucija. To više što se o njima u svijetu već naveliko diskutira, a neki se uspješno primjenjuju kao jedno od mogućih rješenja u nadolazećoj naftnoj krizi. Osim navedenoga, držimo kako četvorica autora (Kulenović, Kolbah, Krušlin i Kolundžić) kao djelatnici Ine više lobiraju za instituciju u kojoj su zaposleni, nego što objektivno nastoje prikazati stanje u svijetu, kao i nacionalne interese svih građana Hrvatske.

Ovu, u hrvatskim razmjerima tematski gledano pionirsku, knjigu smatramo vrijednim doprinosom i poželjnom literaturom za svakoga tko želi biti upućen u suvremene svjetske odnose oko nafte i vode. Dinamička kretanja i burni procesi na svjetskoj sceni u pogledu nafte i vode zahtijevat će nove analize i promišljanja, pa se nadamo svojevrsnom nastavku rada Centra za politološka istraživanja na ovu temu.

Jelena Puđak

Zlatko Špehar GOVOROM DO ISTINE IZ VUKOVARA Zapisi gvardijana vukovarskog

Ogranak Matice hrvatske Vukovar, Vukovar, 2008., 480 str.

Knjiga fra Zlatka Špehara *Govorom do istine iz Vukovara. Zapisi gvardijana vukovarskog* može se promatrati kao duhovni vremeplov Istočne Hrvatske u njezinu najdelikatnijem poslijeratnom razdoblju, u raz-

doblju nakon početka tzv. mirne reintegracije. Ona je u svakom slučaju vremeplov samostana sv. Filipa i Jakova u Vukovaru, ali istodobno i pokazatelj plodova franjevačke duhovnosti.

Temeljno uporište svoga djelovanja i življenja u Vukovaru fra Zlatko nalazi u propovijedanju kršćanskoga shvaćanja o potrebi neuvjetovanog opraštanja, bez kojega nema istinskoga ljudskog života. Iako se tako izgovorena i javno proklamirana zamisao u početku mnogima činila paradoksalnom i neostvarivom, a posebno u vukovarskim poslijeratnim okolnostima, u kojima se ne svojom voljom našao i autor ove knjige, ona je s kršćanskoga i franjevačkoga stajališta bila jedino moguća. Vođen idejom utemeljitelja svoga reda, sv. Franje Asiškoga, koji u jeku najžešćih križarskih ratnih pohoda protiv muslimana odlazi sultanu kako bi razgovarao o, kako tada tako i danas, nepojmljivoj "ideji suživota kršćana i muslimana", tako i fra Zlatko dolazi u Vukovar, u grad u kojem su živjeli ljudi razbijenih identiteta, u kojem su utjehu tražile osobe koje su izgubile svoje najmilije, u kojem su žrtve u mimohodu ulicama prepoznavale svoje mučitelje. Ono što im je, ljudski kazano, jedino bilo preostalo bila je mržnja. I oni su je, gledajući s toga stajališta, sasvim opravdano nosili u sebi. Trebala je samo prigoda da je pretvore u osvetu. Međutim, fra Zlatko je znao, a to i govori u ovoj knjizi, da se razorna snaga ljudske mržnje može pretvoriti u graditeljsku snagu, u onu snagu koju ima kršćansko opraštanje.

Knjiga *Govorom do istine iz Vukovara* obaseže 480 stranica i ima, uz *Uvod* (kraći predgovor pod naslovom *Zašto ova knjiga*), *Završni tekst i autorov životopis*, još devet poglavlja: *Vukovarske poruke*, *Propovijedi*, *TV-propovijedi*, *Propovijedi izvan Vukovara*, *Pisma i obraćanja*, *Dan sjećanja na žrtvu Vukovara 1991.*, *Obljetnice*, *Razmišljanja gvardijana vukovarskog te Za pravdu i mir u Vukovaru*.

Iako naslovi navedenih poglavlja izriječno to ne spominju, ipak svojim sadržajem i porukama knjiga nudi dosta materijala kako bismo se pozabavili jednom nimalo lakom temom – ulogom religije u svakodnevnom životu ljudske zajednice

te, u konkretnom slučaju, odnosom crkvenih ljudi i aktualne politike, zatim odnosima unutar same Crkve. A govoriti o tim temama veoma je plauzibilno upravo na primjeru Vukovara, u kojemu na glavne političke, međunacionalne i međureligijske probleme na tom području namjerno izvršenih zločina češće upozorava jedan svećenik, hrvatski fratar, negoli lokalna politička zajednica, koja to, nažalost, i ne može učiniti, jer njezina matica koalira sa strankom čiji su članovi i vodeći ljudi izravno ili neizravno sudjelovali u onome što imamo danas u Vukovaru, a što zovemo *Ovčara*. Ovdje je riječ o služenju, o dijakoniji, kojom franjevačka zajednica nastoji riješiti probleme koje nije stvorila ona, nego neke druge, bivše političke, odnosno vojne, organizacije, ali i probleme koje stvaraju današnje ponajprije političke stranke, ali i nerazvijeno gospodarstvo.

Kad je riječ o odnosu crkvenih ljudi i političkih stranaka, za mnoge je veoma znakovito fra Zlatkovo pojavljivanje, ali uz to i nagovor na izornoj skupštini vukovarskoga HDZ-a, u kojemu on nazočnima, među kojima su bili i zastupnici HDZ-a u Hrvatskome saboru te novinarima, a preko njih i hrvatskoj javnosti, skreće pozornost na činjenicu kako Crkva uči da se "vjernici laici ne mogu nipošto odreći sudjelovanja u politici, tj. da se ne mogu odreći sudjelovanja u mnogostrukom i raznovrsnom gospodarskom, društvenom, zakonodavnom, upravnom i kulturnom djelovanju koje teži suvislom institucionalnom promicanju općeg dobra" (Ivan Pavao II.), zatim da su vjernici političari dužni brinuti se za opće dobro, odnosno da su dužni kazati istinu o svemu što se dogodilo u Vukovaru i da su time dužni rješavati mnoga goruća životna pitanja građana grada Vukovara, njegove okolice i Vukovarsko-srijemske županije. Istodobno

ih, da ga ne bi krivo razumjeli, upoznaje s činjenicom da Crkva nije politička organizacija, da "njezina zadaća nije izlagati konkretna rješenja, a još manje predlagati pojedina rješenja kao jedina prihvatljiva", jer je "to Bog prepustio slobodnoj savjesti svakog pojedinca", ali da je dužnost i pravo Crkve izreći moralne sudove o svjetovnim pitanjima kada se to traži od vjere ili moralnoga zakona.

Veoma je zanimljivo fra Zlatkovo izravno, i rekli bismo hijerarhijsko, odnošenje prema lokalnim političarima, koji bi trebali biti "nosivi dio političkog života Vukovara", čija je uloga velika, ali i odgovornost u gospodarskom, društvenom i kulturnom životu grada. On ih zadužuje da Vukovarcima kažu istinu o njihovoj tragičnoj prošlosti, kako ovoj nedavnoj tako i o onoj prije pedeset godina, da istraže i objave te zakonom obuhvate i sankcioniraju "počinitelje strašnog zla nad nevinim vukovarskim građanstvom hrvatske i nesrpske nacionalnosti", jer "pitanje mira i života građana Vukovara ne smije ostati prioritetom nevladinih međunarodnih udruga koje djeluju samo u jednom svjesno dirigiranom smjeru."

Smatrajući da je njegova dužnost "izreći moralne sudove o svjetovnim pitanjima kada se to traži od vjere ili moralnog zakona", fra Zlatko naglašava da se vukovarski povratnici ne mogu pomiriti s činjenicom nametnute "proporcionalne zastupljenosti" na radnim mjestima, zatim upitne stambene politike, otpuštenih policajaca, neriješenih "krajinskih" privilegija Ono što Vukovaru pripada, napominje autor, "mora mu se i vratiti, pa opirali se tome i država i pojedinci."

Potom velik dio svojih razmišljanja fra Zlatko posvećuje životu mjesne Crkve te vlastitom radu na duhovnoj obnovi na tom području. Iz tih se tekstova može iščitati koliko važnost fratri pridaju svome ovozemaljskom poslanju, posebice traženju modela oprosta i pomirenja. "Nije li znakovito", pita se autor, "da je od napuštanja crkve prvih povratnika 1998., na susretu u crkvi sv. Josipa Radnika u Borovu Naselju, nakon nagovora predstojnika Franjevačkog instituta za kulturu mira fra Bože Vulete

(o čemu fra Zlatko govori u svojoj uvodnoj riječi u ovoj knjizi), te nakon naših prvih spomena oprosta u duhu Evanđelja u crkvi sv. Filipa i Jakova 1999., do danas skoro 70% vukovarskih povratnika spremno na opraštanje! Ostalih tridesetak posto moramo razumjeti."

U svojim je javnim nastupima u inozemstvu znao govoriti "kako u Vukovaru nemamo niti jedan slučaj ubojstva iz mržnje i osvete", jer je cijelo vrijeme svoga rada u tom gradu bio usmjeren u pravcu: "izgubiti sve moguće klice mržnje u sebi, pomoći najpogođenijima da se oslobode mržnje i da se otvore evanđeoskoj poruci ljubavi i mira". A to je mogao raditi, zato što nije želio biti *salonski svećenik* kojem su nepoznate patnje vjernika koje opslužuje: "Ja živim s vjernicima Vukovara i dijelim njihovu strahotu svakidašnjice. Ona je stvarna i gruba. Bez vjere bi bila izgubljena u želji za osvetom".

Autor se potom bavi veoma važnim kršćanskim temama, posebno značenjem Velike subote i Uskrsa u životu vukovarske vjerničke zajednice. Tražio je odgovor na pitanje: kako slaviti Kristovo uskrsnuće u gradu koji je slomila i uništila mržnja? Smatrao je da je njegova prvotna zadaća kao svećenika i franjevca "otkotrljati kamen mržnje i nepodnošljivosti s 'groba' srdaca mnogih; a toliki su, nažalost, s tim 'kamenom' otišli pod zemlju jer smo 'zakasnili' učiniti korake koje bi Gospodin sigurno blagoslovio."

Fra Zlatko je, kako se navodi u ovoj knjizi, u Vukovaru proveo više od osam godina i u tom je razdoblju uspješno organizirao vjernički i karitativni, kulturni i društveni život, čime je pružio poseban oslonac vukovarskim stradalnicima i povratnicima, ali i desecima tisuća hodočasnika i namjernika u Vukovaru, govoreći im uvijek o *vukovarskoj školi nenasilnog mira* koja ukida smisaoni okvir mržnji.

Knjiga fra Zlatka Špehara "Govorom do istine iz Vukovara" vjerno je svjedočanstvo graditeljske, nesebične franjevačke snage riječi i govor bespomoćnoga pojedinca, hrvatskoga fratra, koji ni u hijerarhiji vlastite zajednice ne predstavlja ništa. Da je imao ikakvu moć, nikada ne bi ni došao u Vukovar. No upravo zbog toga njegove božićne i uskršnje propovijedi, njegove poruke, pisma i obraćanja, koja se nalaze u ovoj knjizi, pružaju neporecivu istinu o tome koliko društvenoga dobra može učiniti pojedinac koji nema nikakve institucionalne ni političke moći, samo ako želi vlastiti *ego* podrediti, odnosno žrtvovati, općem Dobru.

Ova je knjiga i potvrda i vjerno svjedočanstvo kako su povratnici u Vukovar svojim djelima svjedočili i živjeli svoju kršćansku vjeru, kako su bili i jesu spremni oprostiti. Međutim, da ne bude zabune: oprostiti ne znači i zaboraviti, ali ne zato da bi se jednom kasnije osvetili, nego da se mržnja nikada više ne pretvori u zbilju, o čemu najbolje svjedoče fra Zlatkove riječi da "moji župljani ne znaju mrziti".

Svojim sadržajem ova knjiga pokazuje da su se na istočnim stranama Republike Hrvatske stekle sve potrebne duhovne i društvene pretpostavke kako bi konačno mogla otpočeti toliko potrebna materijalna obnova.

Ivan Markešić

Postgraduate course "Cultural Transitions in Southeastern Europe" THE CREATIVE CITY: CROSSING VISIONS AND NEW REALITIES IN THE REGION

8-14 May 2006, Inter-University Centre – IUC,
Dubrovnik, Croatia

This was the sixth in the series of postgraduate courses organized by the Department for Culture and Communication